

Inclusief en excellent onderwijs: het *moet* en het *kan*

Geachte genodigden,
Beste collega's en studenten,
Dames en heren,

In de moderne economie, in gans het hedendaagse leven van mens en maatschappij, is de ontwikkeling van de geestelijke vermogens de eerste en krachtigste motor van iedere vooruitgang.

Dames en heren, zo sprak Bertie Croux, een van de pioniers van onze universiteit, in zijn pleidooi uit 1967 voor universitair onderwijs in Limburg. De tijden en het taalgebruik zijn sindsdien misschien ietwat veranderd. Maar de relevantie van zijn woorden niet. Ook vandaag, zéker vandaag, geldt dat de welvaart van deze regio enkel duurzaam – blijvend – zal zijn als wij het potentieel van elke jongere maximaal weten aan te boren.

Dat is een gigantische en aartsmoeilijke opdracht. En dan druk ik mij nog zacht uit. Zowel vorig jaar als het jaar daarvoor heb ik van deze gelegenheid gebruikgemaakt om de groeiende onderwijskloof in Vlaanderen te illustreren. Collega-rector Herman Van Goethem deed overigens precies hetzelfde donderdag tijdens de academische opening in Antwerpen. De erosie van onderwijskansen start in de kleuterklas en loopt door tot op de campussen van universiteiten en hogescholen. Ik heb u vorig jaar verteld hoe aan UHasselt jonge mensen met laaggeschoolde ouders, een beurs of met een migratieachtergrond ondervertegenwoordigd zijn. En zij die de stap naar de universiteit wél zetten, hebben ook nog eens kleinere slaagkansen.

Er is een reden waarom deze problematiek nu al meerdere jaren op rij onderwerp is van toespraken en debatten: omdat ze zó fundamenteel is en zó ver reikt. Onderwijsachterstand is de kortste weg naar een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt en in de maatschappij. Dat is vandaag zo en dat zal morgen nog véél sterker het geval zijn. De gapende onderwijskloof verzwakt het sociale, economische en maatschappelijke weefsel van onze samenleving. Een duurzame ontwikkeling van deze regio gaat dan ook hand in hand met een structurele aanpak van dat probleem.

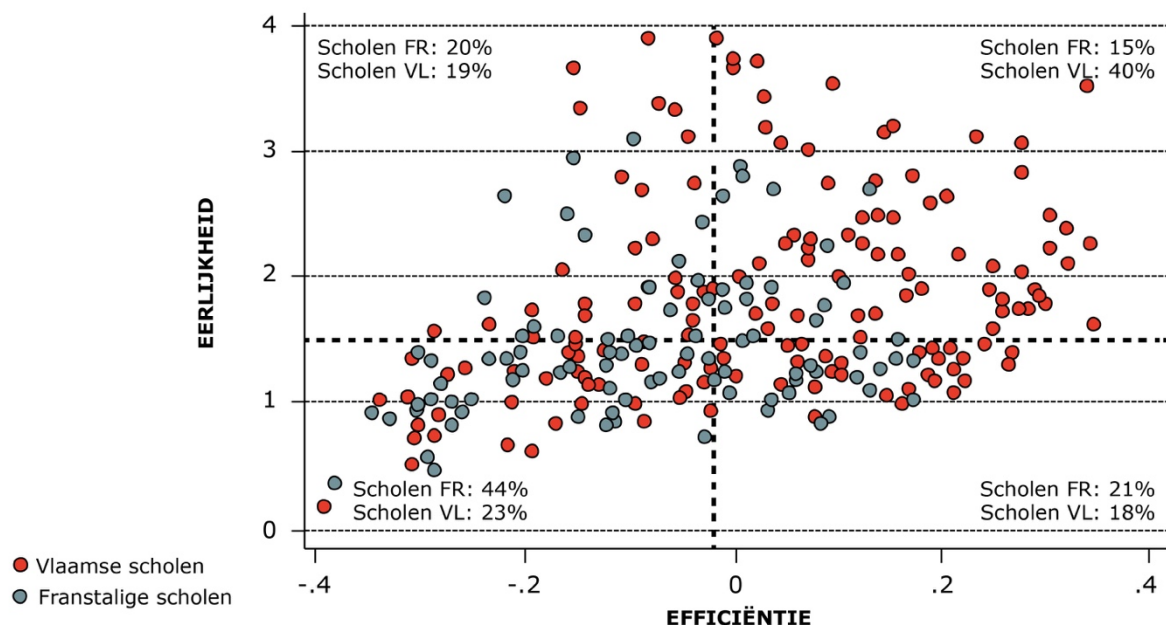
Dames en heren,

Met het groeiplan dat we anderhalve week geleden voorstelden, vraagt UHasselt om nieuwe opleidingen in de exacte, medische, toegepaste en sociale wetenschappen. Maar een uitbreiding van ons onderwijs en onze onderzoeksexpertise op zich is niet genoeg. Met de realisatie van ons groeiplan zullen we inderdaad méér Limburgse jongeren de kans kunnen bieden om verder te studeren. En zullen we de hersenvlucht uit de regio kunnen terugdringen; de participatie verhogen; en de stilgevallen democratisering weer op gang kunnen brengen. Maar om een véél breder groep jongeren de kans te bieden om zich te ontwikkelen en te excelleren; om de toekomst uit te bouwen die ze voor zichzelf zien en die recht doet aan hun talenten... Daar is méér voor nodig. Daar is onderwijs voor nodig dat én *inclusief* én *excellent* is.

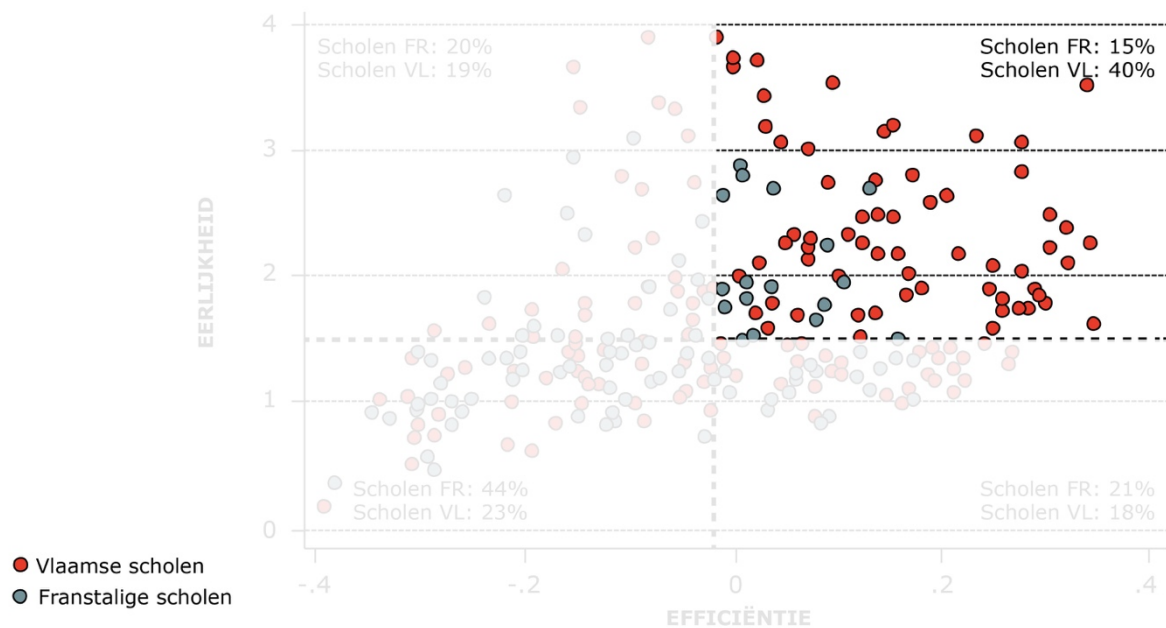
In de laatste weken en maanden is er veel gezegd, geschreven en *getweet* of dat wel *kán*: *inclusief* en *excellent* onderwijs. Of *inclusie* niet gewoon betekent: de lat *lager* leggen – ten nadele van de sterkere leerlingen. Illustratief is de uitspraak van de Gentse psycholoog Wouter Duyck: in het Vlaams onderwijs, zo zei hij onlangs, worden de *stérke* leerlingen gediscrimineerd.

U zult het mij wellicht niet kwalijk nemen dat ik dan blij word wanneer ook exacte wetenschappers (*en daar reken ik voor deze gelegenheid ook de economen bij*) zich – met mathematische precisie – mengen in een debat dat doorgaans gevoerd wordt door psychologen en pedagogen. Enkele weken geleden publiceerde denktank *Itinera* een boek van economen Jean Hindriks en Kristof De Witte. In '*De (her)vormende school*' wijden ze een hoofdstuk aan de vraag of *inclusie* en *excellentie* in Belgische scholen gecombineerd kunnen worden. Voor dat onderzoek baseerden ze zich op cijfers uit de *PISA*-studie van 2012 en – wat had u gedacht – op mathematische analysetechnieken zoals logistische regressie.

De auteurs berekenden voor een grote groep Belgische scholen twee mathematisch gedefinieerde grootheden, die ze *efficiëntie* en *eerlijkheid* noemden. Ik ga hier nu niet té diep op die begrippen in, maar *efficiëntie* – op deze grafiek uitgezet op de X-as – is een maat voor hoe goed een school, uitgemiddeld over al haar leerlingen, scoort op de *PISA*-wiskundetest. Het toont met andere woorden hoe hoog de lat voor wiskunde ligt in een school. *Eerlijkheid* – uitgezet op de Y-as – geeft de mate aan waarin alle leerlingen in die school – dus *óók* die uit de zwakkere sociale groepen – bijdragen aan de *PISA*-score van de bewuste school.

In het kwadrant rechtsboven op deze grafiek ziet u de scholen die zowel een *hoge efficiëntie* als een *hoge eerlijkheid* hebben. De auteurs noemen dat de 'kansenscholen'. Concreet gaat het om 40% van de Vlaamse en 15% van de Franstalige scholen.

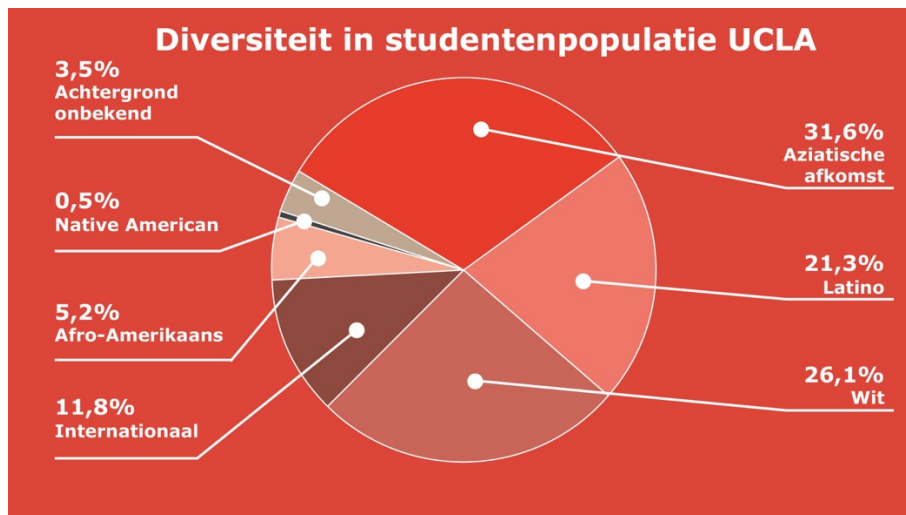

Wat hebben al die kansscholen nu met elkaar gemeen? Ook dát werd zeer secuur onderzocht. De scholen hebben, zo blijkt, onder meer een grotere sociaaleconomische mix; een laag aantal zittenblijvers; en een laag school- en ziekteverzuim. Ze hebben leraren die het niveau (*in dit geval: het niveau van de wiskundeprestaties*) bewust zo hoog mogelijk houden en die hoge eisen aan leerlingen stellen. En: het zijn scholen die een gedifferentieerde pedagogische aanpak hanteren. Leerlingen die dat nodig hebben, krijgen dus méér begeleiding en onderwijs om hun leerdoelen te bereiken.

Met andere woorden: de lat op zullen kansscholen ligt hoog, maar iedereen gaat in gelijke mate over de lat (of niet) – ongeacht zijn/haar socio-economische achtergrond. Dus om terug te komen op de vraag van één miljoen: ja, je kán inclusie in het onderwijs combineren met excellentie. Dankzij deze studie weten we *hoeveel* en *welke* scholen daarin slagen. En is er ook een eerste indicatie van *wat* die scholen dan bindt.

Ook universitair onderwijs dat zowel *inclusief* als *excellent* is, is géén idealistische hersenschim. Meer zelfs: het bestaat. Neem de *University of California - Los Angeles*. UCLA behoort tot de absolute internationale voorhoede. Vijftiende in de *World University Ranking* van *Times Higher Education*; twaalfde in de *Shanghai Academic Ranking of World Universities*... Het zijn *rankings* waarin je plek bepaald wordt door topprestaties op vlak van onderzoek, innovatie en onderwijs.

Tegelijkertijd is UCLA een van de meest diverse universiteiten in de VS. Haar campussen zijn een uitstekende weerspiegeling van de culturele, sociale, economische en maatschappelijke verscheidenheid in en van Californië. 31,6% van de 45.000 studenten is van Aziatische afkomst; 21% is latino; 26% wit. Bijna 12% komt van buiten de VS. 57% van de bachelorstudenten heeft Engels als moedertaal, 22% een andere moedertaal. Meer dan de helft heeft een migratieachtergrond. 52% van de bachelorstudenten aan UCLA kan rekenen op één of andere vorm van financiële hulp; 34% studeert er met een beurs van de Amerikaanse overheid. Met andere woorden: studenten uit verschillende sociale klassen, etniciteiten en religies delen er de collegebanken.

En wat meer is: die studenten doen het *goéd*. 79% van de UCLA-bachelorstudenten behaalt binnen de vier jaar een diploma. Er is ook amper verschil in *Grade Point Average* (of GPA) tussen armere beursstudenten (*met een jaarlijks gezinsinkomen van 34.000 euro of minder*) en rijkere medestudenten. Dat GPA is een graadmeter voor hoe succesvol een student z'n opleiding doorloopt. Voor de vakken wiskunde, wetenschappen en ingenieurswetenschappen, bijvoorbeeld, is er aan UCLA gemiddeld een GPA-verschil van amper 0.17 tussen arme en rijke bachelorstudenten.

Maar om de waarde van het UCLA-model van *inclusive excellence* écht te kunnen inschatten, is het al voldoende om te kijken naar de achternamen van alumni – Baker, Goldman en 'O'Neill, maar ook: Ferro, Kim en Marwah.

Het beeld was natuurlijk niet altijd zo rooskleurig. UCLA kampte jarenlang met dezelfde onevenwichtige in- en doorstroom die wij maar al te goed kennen. Dat tij hebben ze kunnen keren door het beleid van *inclusive excellence* niet alleen op papier te zetten, maar ook te laten doordringen tot in alle vezels van de organisatie. Medewerkers, docenten, onderzoekers en studenten omarmen een cultuur van diversiteit. Maar bovenal heeft UCLA ingezet op begeleiding en ondersteuning. Eén die studenten motiveert om elke kans te grijpen; die hen maximaal uitdaagt; en die een beroep doet op hun talenten (*niet* op hun tekortkomingen). Er is doorheen de jaren een lappendeken ontstaan van intensieve voorbereidingsprogramma's, *summer schools*, cursussen, individuele- en groepsgesprekken... Er wordt gewerkt met rolmodellen; en studenten worden ingezet als mentor en coach. Aan UCLA is dat geen vorm van 'hulpverlening', maar een effectieve manier om een gemeenschap te creëren waarin studenten trots zijn op hun achtergrond, trots op de weg die ze hebben afgelegd en trots op de toekomst die ze tegemoet gaan.

Dames en heren, uiteraard vallen successen niet zomaar te kopiëren. Maar ze bieden wel hoop en inspiratie. Met het actieplan *Inclusief en Excellent*, dat we in ons groeiplan hebben opgenomen, stelt UHasselt haar ambities op vlak van onderwijskansen scherp. Wij willen *inclusief en excellent onderwijs* verankeren in eigen huis én willen daarbij ook andere actoren en stakeholders in de onderwijsketen ondersteunen. Wij willen expertise ontwikkelen en delen, de weef- en systeemfouten in ons onderwijs helpen detecteren en oplossingen aanreiken. Wij willen een trekkersrol spelen in de regio voor initiatieven die de onderwijsloopbaan van *elke* jongere versterken – van de kleuterklas tot de hogeschool en universiteit.

Om die ambities waar te maken, zullen we een ankerinstituut oprichten. Dat zal multidisciplinair onderzoek voeren naar de hele onderwijsketen. Het zal alle initiatieven en acties binnen UHasselt die de kansen op excelleren willen bevorderen, wetenschappelijk voeden en ondersteunen. Het ankerinstituut zal ook

beleidsvoorstellen en interventies moeten co-creëren en evalueren. En: het zal de spil vormen van samenwerking met overheden, bedrijven, middenveldorganisaties en – uiteraard – met scholen en CLB's in zowel bestaande als nieuwe projecten rond onderwijskansen.

Dit alles is moeilijk vorm te geven zonder een uitbreiding van ons opleidingsaanbod. De sociale wetenschappen en opleidings- en onderwijswetenschappen, bijvoorbeeld, kunnen studenten voorbereiden op de groeiende diversiteit in klassen, organisaties en bedrijven. Tegelijkertijd bieden ze de nodige academische spierkracht om uitdagingen als ongelijke onderwijskansen effectief aan te pakken. Hoe gaan scholen en organisaties om met diversiteit? Hoe kan een leeromgeving omgaan met deze verschillen? Hoe kunnen we menselijk, cultureel en sociaal kapitaal op een innovatieve, inclusieve en doeltreffende manier organiseren en besturen? Met nieuwe opleidingen als sociale wetenschappen en opleidings- en onderwijswetenschappen kunnen we onontgonnen onderzoeksterrein aanboren en zulke vragen beter beantwoorden.

In de sliptstream van sombere cijfers over sociale ongelijkheid in het Vlaams onderwijs heeft OESO-expert Dirk Van Damme, enkele weken geleden nog, opgeroepen tot nieuwe ideeën. Beste leerkrachten en directies: laten we die handschoen opnemen. Net zoals u zien wij hoe nog te veel jongeren worden gehinderd door factoren waarop ze niet eens goed vat hebben; hoe ze achterop geraken; en hoe hun toekomst versperd wordt. Net zoals u vinden wij het onaanvaardbaar dat prestaties afhankelijk zijn – en blijven – van andere factoren dan competenties. En net zoals u willen wij ons niét neerleggen bij de onvermijdelijkheid daarvan. Niemand wordt leerkracht of docent om jonge mensen te zien falen. Niemand. Uw expertise, engagement en gedrevenheid zijn onontbeerlijk om te kunnen slagen in ons opzet.

Dames en heren, geachte genodigden,

Op deze foto ziet u de 39-jarige Jim Crocama. In november 2016 stapte hij mee in een demonstratie tegen de toen nog pas verkozen Donald Trump. Het gaat mij niet zozeer om de context, wél om wat Crocama vertegenwoordigt: de drang om zich uit te spreken, om iets te doen, om zich te engageren nu de tijden daarom vragen.

Deze universiteit was er nooit gekomen zonder mensen die bereid waren om het spreekwoordelijke bord omhoog te houden en hun stem te verheffen – ook al lag dat misschien niet in hun aard. Deze universiteit had nooit sprongen voorwaarts kunnen maken zonder diezelfde geëngageerde *spirit* van u allemaal – collega's, stakeholders en partners. Ik ben u daar dankbaar voor. Vandaag komt het aan op diezelfde *spirit* van actie, verantwoordelijkheid en engagement. Om weer woorden van Bertie Croux te citeren, uitgesproken 51 jaar geleden: *Wij moeten het inzicht, de verbeeldingskracht en het dynamisme opbrengen om het nieuwe Limburg van morgen te dromen, te denken en daadwerkelijk te realiseren.*

Dames en heren, beste collega's en studenten: ik had het zelf niet beter kunnen zeggen.

Hierbij verklaar ik het academiejaar 2018-2019 van UHasselt en Hogeschool PXL officieel voor geopend. Ik wens u allen een intellectueel uitdagend, productief, boeiend én geëngageerd werkjaar toe. Droom, denk en realiseer!

Ik dank u.

– *Prof. dr. Luc De Schepper, rector UHasselt*